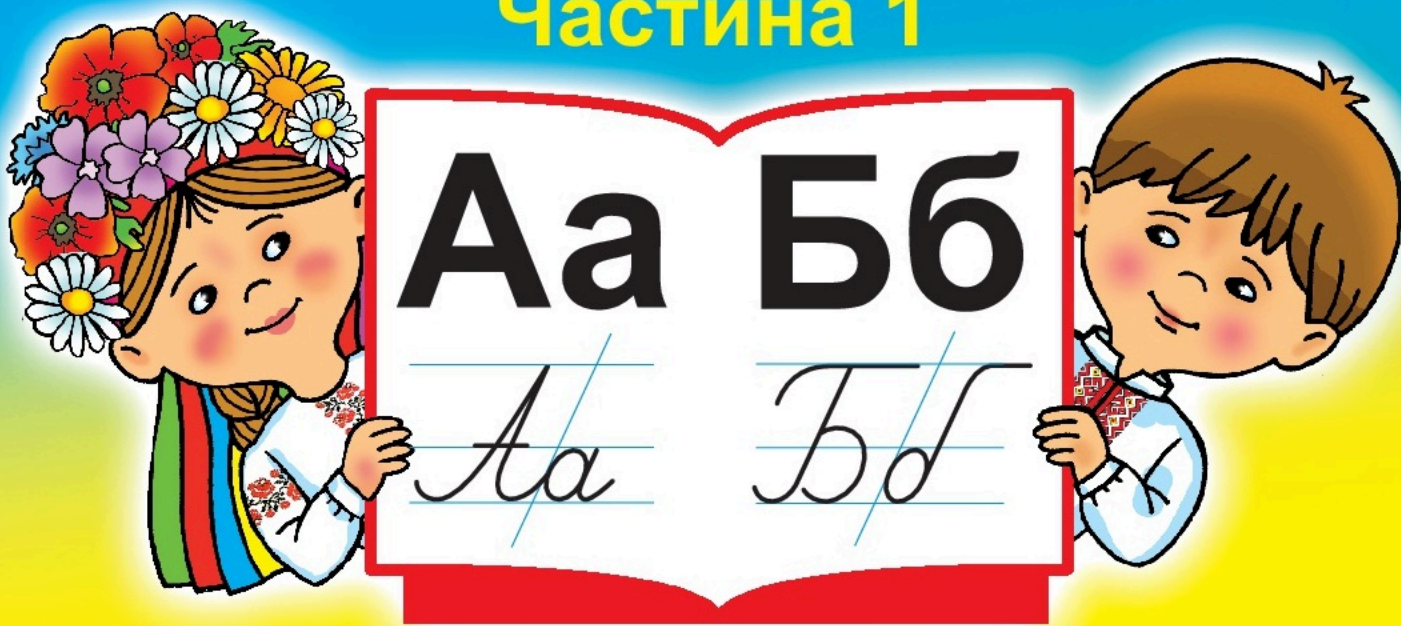

В. І. Наумчук, М. М. Наумчук

УКРАЇНСЬКА МОВА БУКВАР

Частина 1

УДК 811.161.2(075.2)
Н 34

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ МОН України від 06.07.2018 № 734)

Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено.

Наумчук В. І., Наумчук М. М.

Н 34 Українська мова. Буквар. Підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) :
Ч. 1 // В. І. Наумчук, М. М. Наумчук. — Тернопіль : Астон, 2018. — 112 с. : іл.

ISBN 978-966-308-719-1

Підручник «Українська мова. Буквар. Частина 1» відповідає двом періодам навчання грамоти — добуквенному і буквенному. Його зміст сприяє вихованню в учнів позитивного емоційно-ціннісного ставлення до української мови, як державної, читання, формуванню пізнавального інтересу до рідного слова, прагнення вдосконалювати своє мовлення.

Добуквений період побудований за тематичним принципом і містить сюжетно-предметний ілюстративний матеріал. Вивчення літер у буквений період обумовлено принципом частотності їх вживання в українському мовленні, що забезпечує формування повноцінних навичок читання. Система завдань допомагає першокласникам практично застосовувати вміння з різних видів мовленнєвої діяльності в навчальних і життєвих ситуаціях.

УДК 811.161.2(075.2)

Умовні позначення

	— схема речення (<i>Сонечко усміхається землі.</i>);		— прочитай;
	— слово;		— послухай;
	— двоскладове слово з наголосом;		— утвори склади, слова;
	— трискладове слово з наголосом;		— розкажи, продовж розповідь;
	— голосний звук;		— поміркуй;
	— твердий приголосний звук;		
	— м'який приголосний звук;		
	— звуко-складова схема слова з наголосом (<i>шкóла</i>);		— досліджуємо медіа;
	— попрацюй у парі, в групі;		— театралізуємо.

ISBN 978-966-308-719-1

Інтернет-підтримка

Матеріали для аудіювання

можна переглянути на нашому сайті aston.te.ua

© Наумчук В. І., Наумчук М. М., 2018
© ТзОВ «Видавництво Астон», 2018

Любий друже!

Буквар — перша навчальна книга у твоєму житті. Вона допоможе зробити впевнені кроки у велике й цікаве майбутнє. Це початок твого знайомства з красою і чарівністю української мови, з прекрасним світом рідної природи. Буквар навчить тебе читати й писати, розповість багато цікавого про дружбу, спонукатиме замислитись над проблемами, що трапляються у житті однолітків, ознайомить з почуттями, котрі виникають у серці, підкаже шляхи до саморозвитку і самовдосконалення, а часом і викличе усмішку. Допомагатимуть тобі у цьому школа, сім'я, друзі і, звичайно, книжки.

Вчись старанно. Поважай і шануй учителів, батьків. Люби Україну! І всі твої мрії обов'язково збудуться!

Автори

Кличе вересень діток до школи

Вересень щедро сонцем зігрітий.
В школи повсюди сходяться діти.
Квіти барвисті в них у руках,
Вогники щастя ясніють в очах.

Іванна Блажкевич

Речення

Україно моя, рідний краю

Батьківщина

Моя рідна Батьківщина

Має назву Україна.

В мене й нація своя —

Українець й українка звуся я.

Є у мене й рідна мова,

Де вкраїнське кожне слово.

Олексій Довгий

Слово

_____ . _____ . _____ .

Батьківщина

Знаєш ти, що таке Батьківщина?

Батьківщина — це ліс осінній,

Це домівка твоя і школа,

І гаряче сонячне коло.

Батьківщина — це труд і свято.

Батьківщина — це мама і тато.

Це твої найщиріші друзі

І бджола у весіннім лузі!

Анатолій Костецький

Київ — столиця України

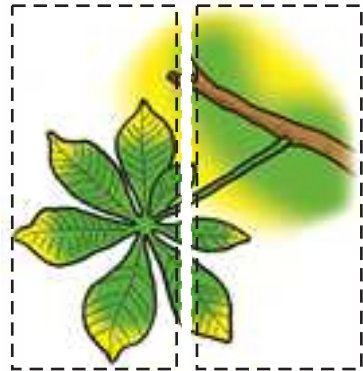

Склад. Наголос

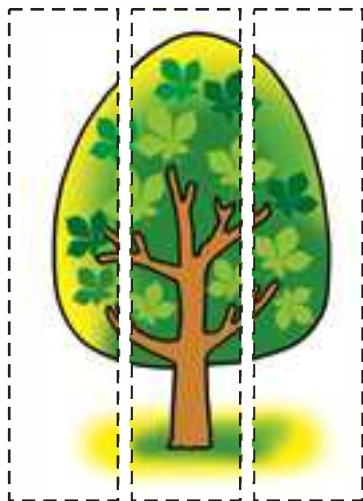

--

--	--

--	--

--	--	--

Наша столиця

Чудовий день. Ясна пора.
 Легенький вітерець повіяв.
 На кручах сивого Дніпра
 стоїть столиця наша Київ.
 Квітує свічами каштан,
 на храмах сяє позолота.
 Ось Володимир, ось Богдан,
 он сяють Золоті ворота.
 Летить у небо голуб-птах,
 над ним хмарки, немов пір'їни,
 тріпоче синьо-жовтий стяг,
 як вільне серце України.

Анатолій Камінчук

Звуки мовлення. Голосні і приголосні звуки

Я і родина моя

Сім'я

Мама, тато, дід, бабуся —

Всіх назву, не помилюся.

Старший братик і сестричка —

В нас сімейка невеличка.

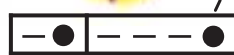
Не спиняйте, бо зіб'юся.

Мама, тато, дід, бабуся...

Старший брат, сестра і я —

Отака у нас сім'я.

Варвара Гринько

Хто що робить?

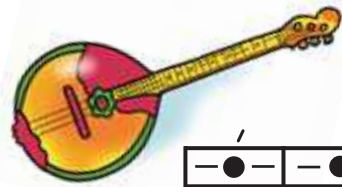
Кому що подобається?

Тверді і м'які приголосні звуки

Музики чарівні звуки

Поиграемся разом

Хто? Що?

Лісові мешканці

Хто де живе?

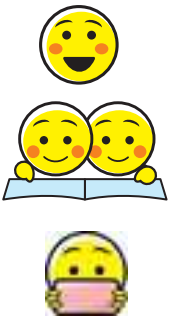
Знайди п'ять відмінностей

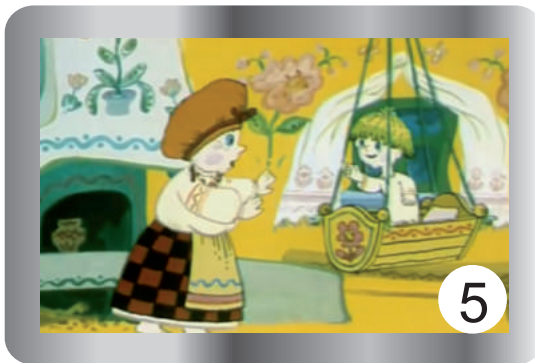
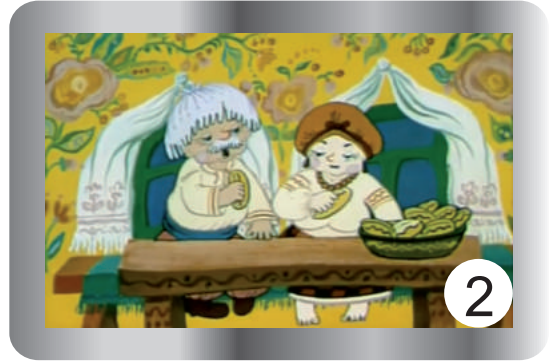
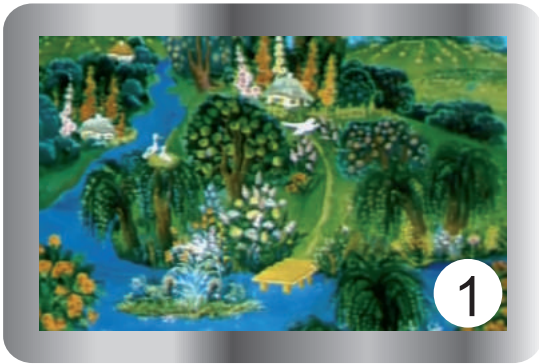

Пригадай сказку «Колосок»

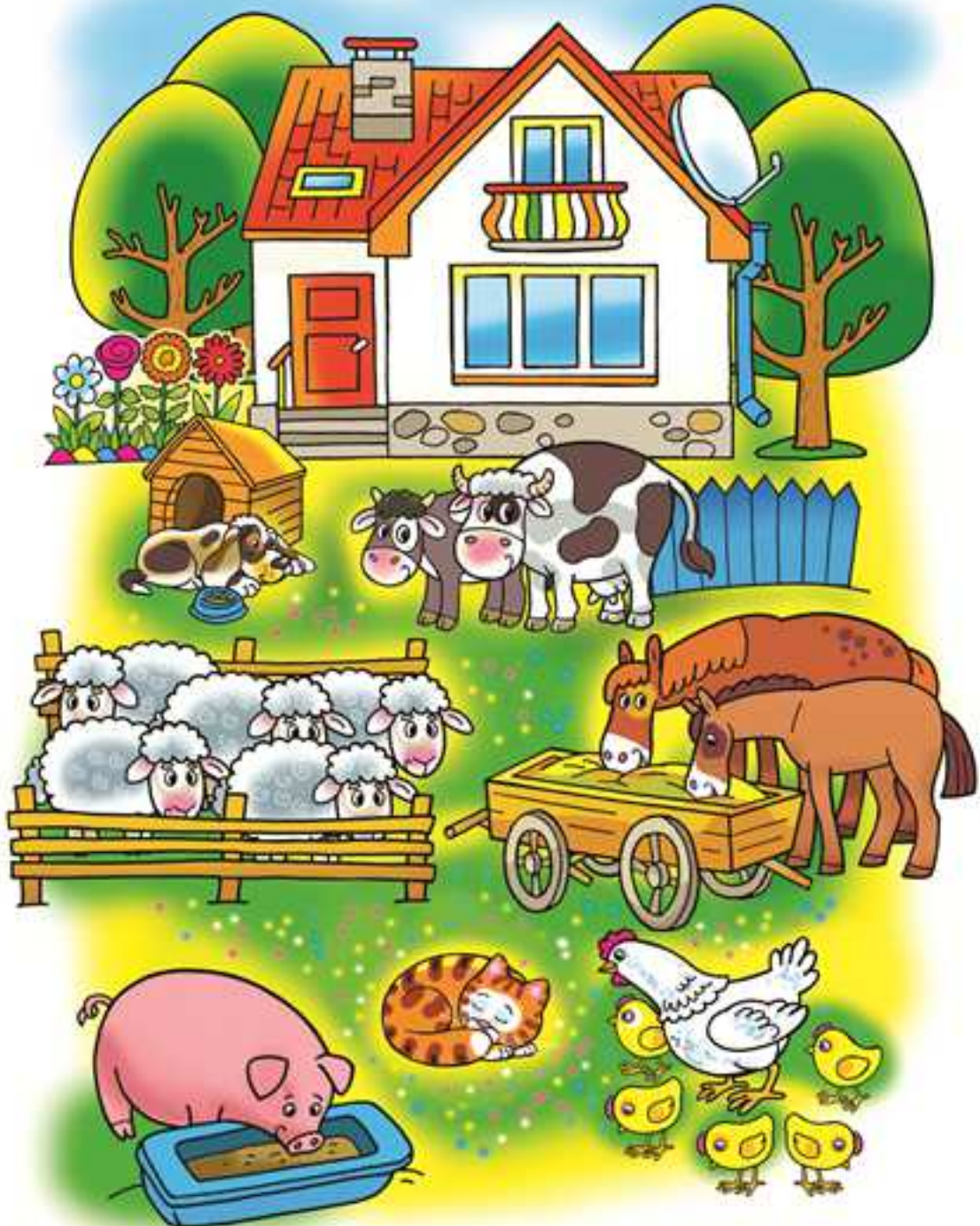

Пригадай мультфільм «Івасик-Телесик»

Який? Яка? Яке? Які?

На подвір'ї у селі

□ □

□ □

□ □ □

**У кого яке дитятко?
Хто чим ласує?**

Любіть тварин маленьких і великих,
В далекім лісі, поруч у селі.
Любіть усіх — приручених і диких,
Ми з ними не самотні на Землі.

Тетяна Соловей

Хто зайвий?

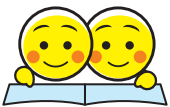
Що робить? Що робив? Що зробить?

Транспорт

Що переплутав художник?

Визнач зайве

Казка тата про машинки

В одному гаражі жили дві машинки. Одна з них дуже любила подорожувати — то малюка в садочок завезе, то татуса на роботу, то матусю в магазин, а то всю сім'ю покатає по місту. А інша машинка завжди відмовлялася виїжджати із гаража. Їй постійно чогось не вистачало — або холодно, або бензину малувато, або просто не хочеться залишати затишну домівку.

Перша машинка завжди була дуже чепурна, мала багато друзів і знайомих. Друга ж машинка...

Осінь у всьому рахунок веде

--	--

--	--

--	--	--

Зима спитає, де влітку був

--	--

--	--

--

Від березневих дощів земля квітне

□ □

□ □

□ □ □

Два рази в році літа не буває

□ □

□ □ □

□ □ □

Цікавих казók цілий мішок...

Раз узимку йшов дід лісом та й загубив рукавичку.

От біжить мишка, влізла в ту рукавичку та й сидить. Добра оселя! От біжить...

Був собі котик і півник, і були вони у великій пріязні. Котик було на бандурі грає, а півник тільки співає. Котик було

йде їсти добувати, а півник удома сидить, хати глядить. То котик було, йдучи, наказує...

Хто я і з якої казки?

Склад числа 3

2 1

1 2

Хто? Що?

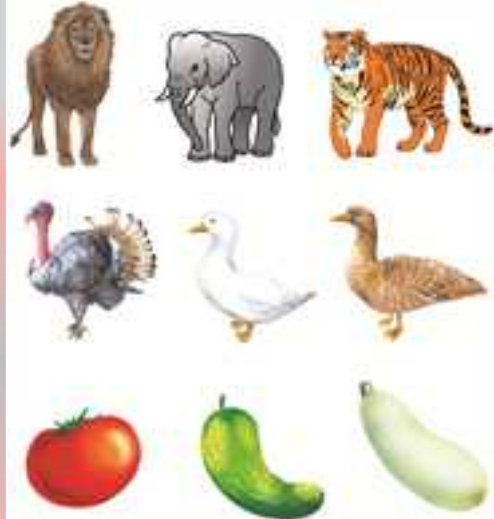
Склади речення

_____.

_____.

Склад. Наголос

Тверді і м'які приголосні

Склади казку

який?..

яка?..

яке?..

Назви слова,
які відповідають
на питання
який?, яка?, яке?

Склади розповідь

Що робить?

Що роблять?

Склади казку

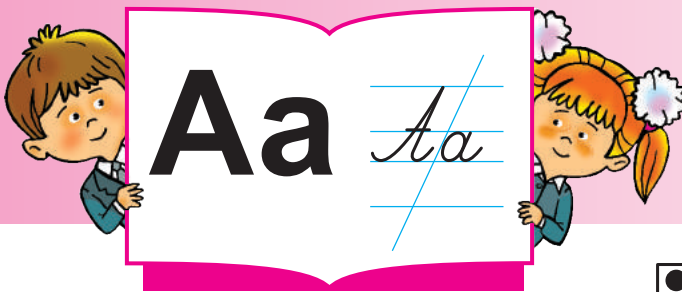

Театралізуємо

Театралізуємо

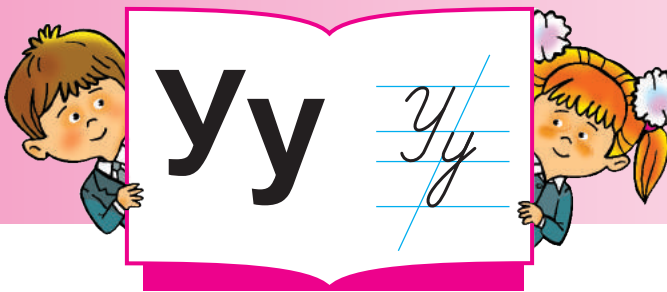
A-a-a!

A-a-a-a

A-a

A																			
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Y-y-y!

Y-y

Y-y

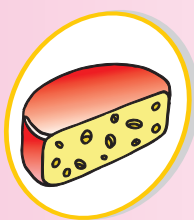
Y-a!

A-y-y!

A-y-y!

A	y																
---	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

А О У И

И У О А

О И А У

А-а-а-и

О-о-у-и

У-у-и-а

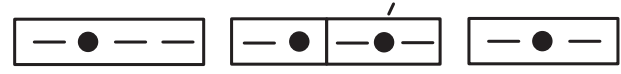
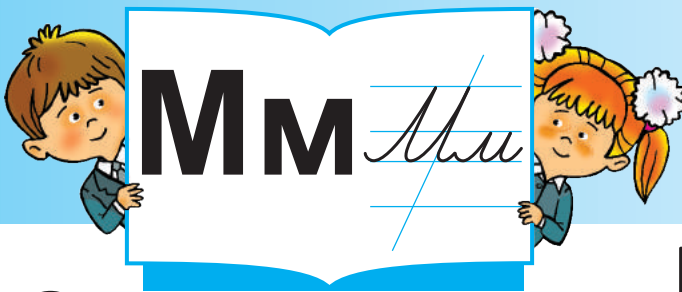

У — а — а

— о — а

У — о — а

А У О И

М

ма ми мо му
ам им ом ум

ма-ма ма-мо
ма-му ма-ми

ма

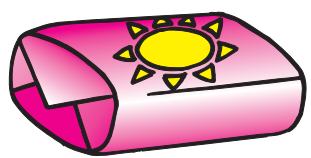
ма

ми

му

ма...

ми...

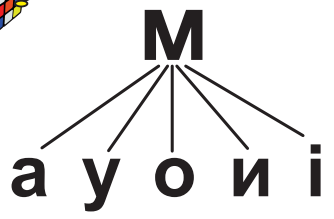
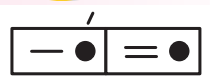
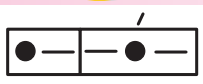

мо...

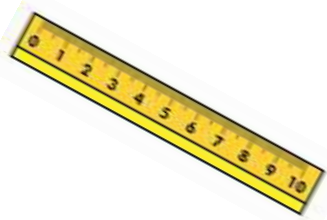

му...

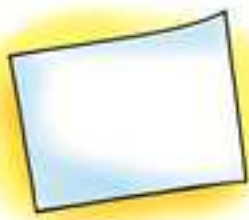
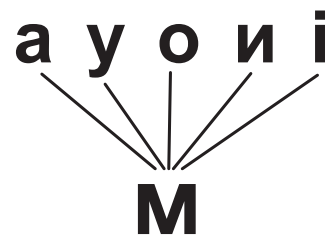
А У О И І М

і

і

і

і і

і - у - а - о - и

ма-мі

А а

У - і - о - а - и

ма-ма

У у

О - и - у - а - і

ма-му

О о

А - і - у - и - о

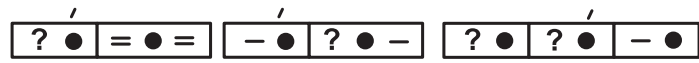
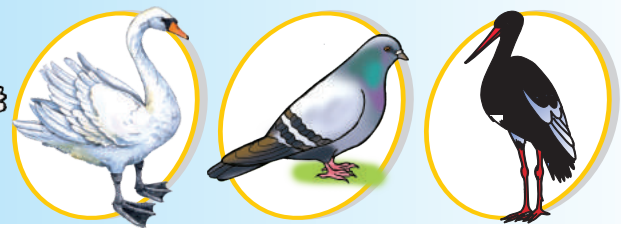
ма-мо

И и

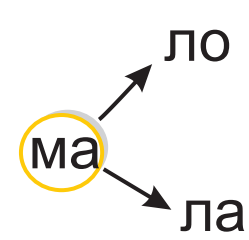
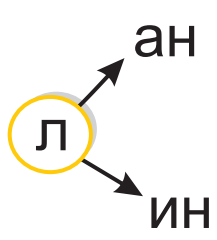
і - а - и - у - о

ма-ми

А	У	О	И	і						М				
---	---	---	---	---	--	--	--	--	--	---	--	--	--	--

↙ ↘	а	у	о	и	і
л	ла				лі
н			но		
м		му			

ла-ма
ла-ни
ли-ни

ма-ла
ми-ли
ми-ло

Лі-на
Ла-на
Мі-ла

ма-ли-на
мі-ли-на
ла-ма-ла

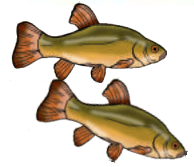

ли + мон →

У Лі-лі

ми + ло →

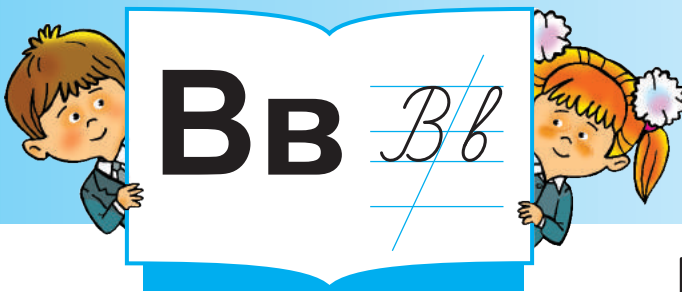
У Мі-ли

ли + ни →

У Лі-ни

А	У	О	И	і						М	Н	Л					
---	---	---	---	---	--	--	--	--	--	---	---	---	--	--	--	--	--

? • ? -

- • ? •

- • ?

ва ву во ви ві
ав ув ов ив ів

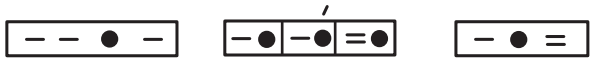
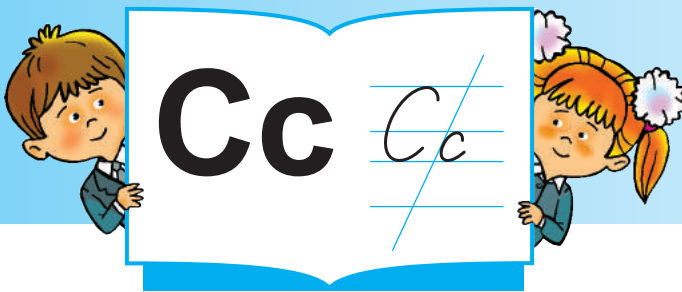
вам віл мив
мав вів лив

він
во-на
во-но

но-ви-на́
но-ві́-ни
ви-мо́-ва

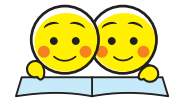
А	У	О	И	і						М	Н	Л	В				
---	---	---	---	---	--	--	--	--	--	---	---	---	---	--	--	--	--

↶	а	у	о	и	і
с	са	су	со	си	сі
в		ву			
л			ло		
н				ни	
м					мі

сам	ліс	сім	си-ла	са-ло
сум	лис	син	сі-ла	со-ло
сом	ніс	сон	сі-ни	си-ни

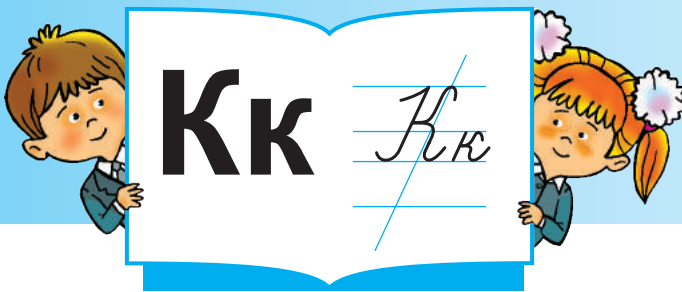
с	і	м	в	і	н	м	о
о	с	с	с	с	о	в	а
м	с	и	н	і	м	с	с

с	і	м	в	і	н	м	о
о	с	с	с	с	о	в	а
м	с	и	н	і	м	с	с

с	і	м	в	і	н	м	о
о	с	с	с	с	о	в	а
м	с	и	н	і	м	с	с

а	у	о	и	і						м	н	л	в	с		
---	---	---	---	---	--	--	--	--	--	---	---	---	---	---	--	--

? ● - ' - ' - ? ● - ● - - ' ?

↙ ↘	к	м	н	л	в	с
а	ка		на			са
у		му			ву	
о	ко			ло		
и		ми				си
і			ні		ві	

ка-са лі-ки ка-вун віск
 ко-са ка-ва ко-лос лоск
 ко-си кі-но ко-ник клин

У і-ва-си-ка Ку-ли-ка . Слав-ко, і-ва-сик

і Ві-ка лі-ку-ва-ли Ні-ку. Слав-ко — о-нук

Ва-ку-ли. А і-ва-сик і Ві-ка о-ну-ки

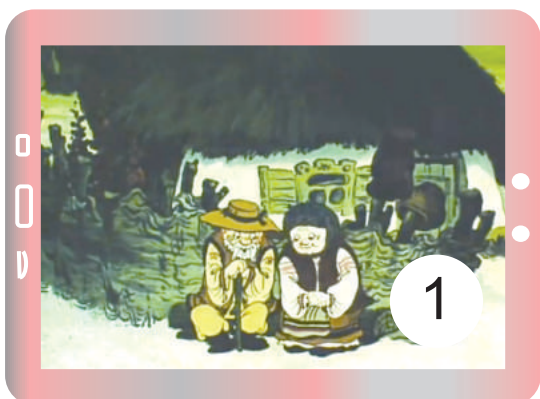
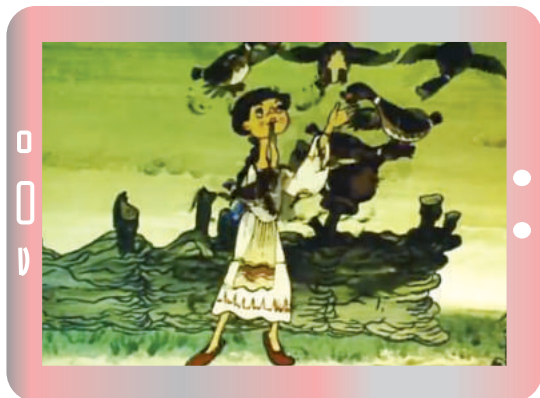
Ва-си-ли-ни.

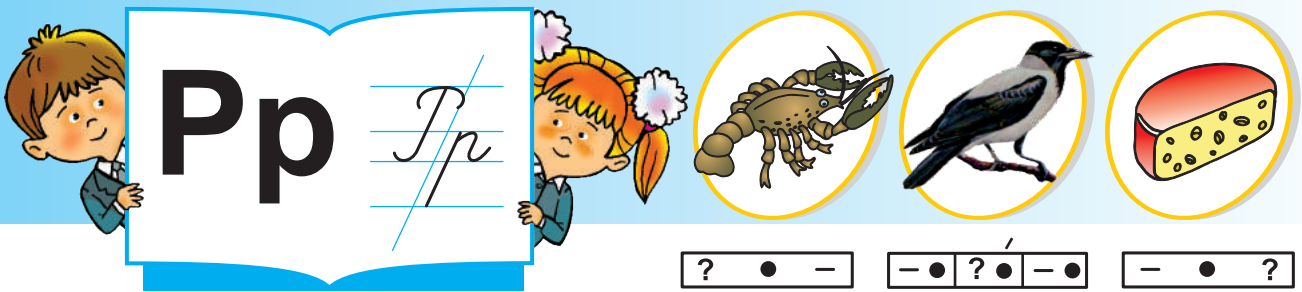
А У О И і **М Н Л В С К**

Пригадай казку «Котик і півник»

Pa – po – py – pi – pi
 ar – or – ur – ir – ip

вир	рак	ра-нок	со-ро-ка
мир	рік	ри-нок	во-ро-на
сир	рик	ро-лик	ко-ро-ва

Скоромовка
 Ко-са ко-си-ла,
 ро-са ро-си-ла.

У Ру-сла-ни ру-са ко-са.

А	У	О	И	і							М	Н	Л	В	С	К	Р
---	---	---	---	---	--	--	--	--	--	--	---	---	---	---	---	---	---

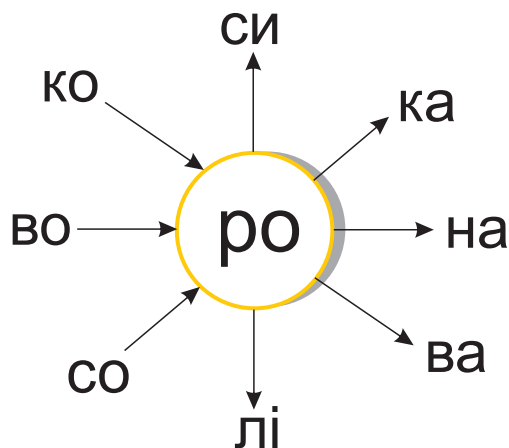
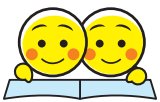

Ранок

Ранній ранок росами
Трави посріблив,
Ніженьками босими
Я росинки збив.
Де не збив — промінчики
У росі горять,
І ромашок вінчики
Радісно бринять.

Ліна Біленька

коса + р → ?..

кома + р → ?..

Виросли у лузі сестрички маленькі,
Очі у них жовті, а вії — біленькі.

(ижтешод)

З Р — у річці проживаю,

З М — в городі виростаю.

(рак, мак)

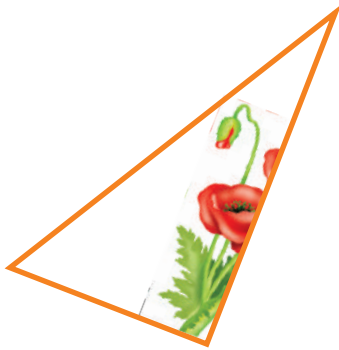
З М — квітуча я рослина,

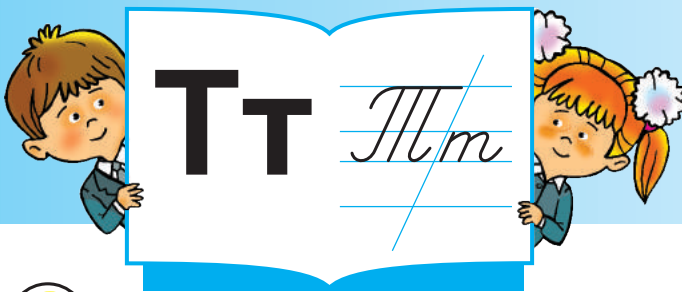
З Р — я річкова тварина.

(рак, мак)

Склади малюнок

? • - - • ? • ? • - ?

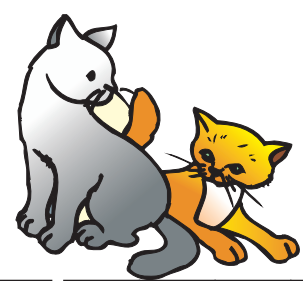
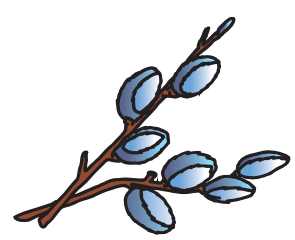
а	_____		_____	а	_____	та
у	_____		_____	у	_____	
о	_____		_____	о	_____	
и	_____		_____	и	_____	
і	_____		_____	і	_____	

тин	то-мат	порт	Та-рас
тир	ту-ман	торт	Та-три
тур	мі-сток	ріст	Ти-са

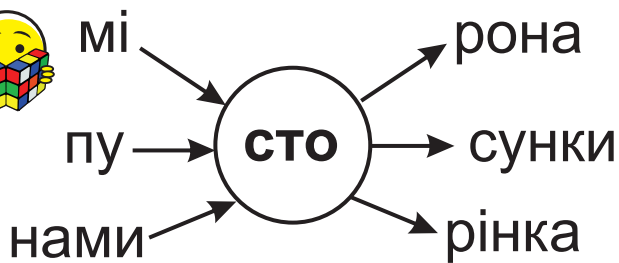
і — тварини, а , — ?

А У О И і М Н Л В С К Р

Опорні слова: Антон, Поліна, Остап, Тамара, Платон, туристи, привал, ріка, поставили, варити, ловити.

ка
Т

А
та

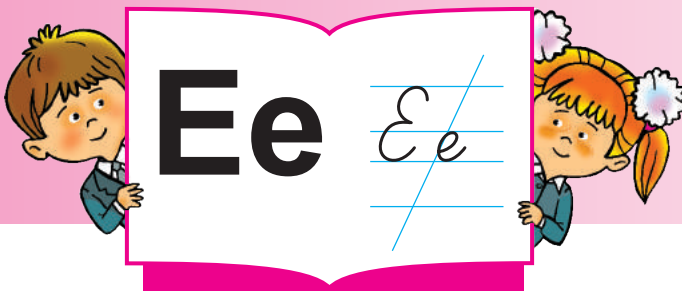
З П — я дім для кораблів,

З Т — красуюсь на столі?

П	Т												
---	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

?	-	•
---	---	---

•	-	?	-
---	---	---	---

-	•	-	-	?
---	---	---	---	---

се-ло	клен	кер-мо	Се-мен
мо-ре	крем	ске-лі	Пе-тро
пе-ро	метр	пре-са	О-ле-на

Машина
 з великим ковшем

Рухомі сходи
 в метро

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

А	У	О	И	І	Е						
М	Н	Л	В	С	К	Р					

е-клер

ме-тро

пла-не-та

ве-сло

е-кран

се-анс

се-кре-тар

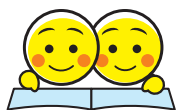
вер-теп

е-тап

те-рен

ре-пор-тер

вер-стат

е +

→ ...

+ о → ...

те +

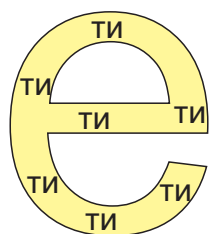
→ ...

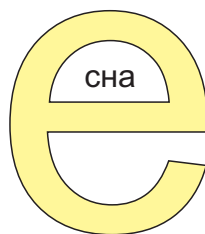
+ н → ...

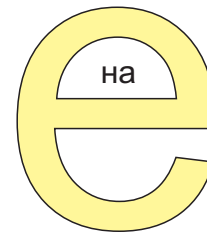
О-рест, О-ле-кса, Е-ве-лі-на та О-ле-на — квар-тет пі-а-ні-стів і пі-а-ні-сток. Во-ни ви-сту-па-ли в Ка-не-ві, Ко-ро-сте-ні, Тер-но-по-лі.

(иѳѳи)

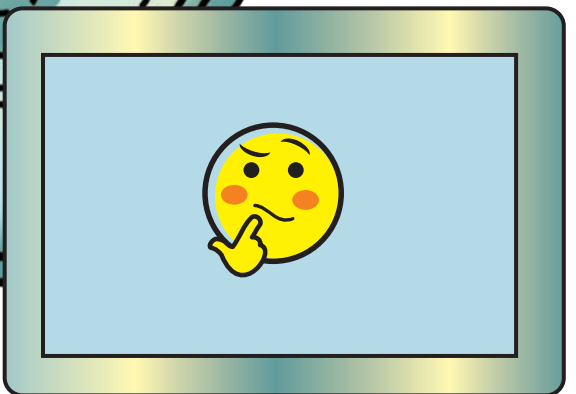
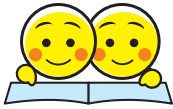

(всна)

(вна)

п	т												
---	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

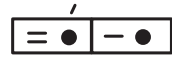
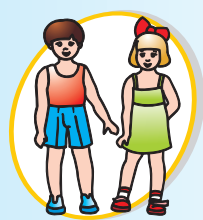
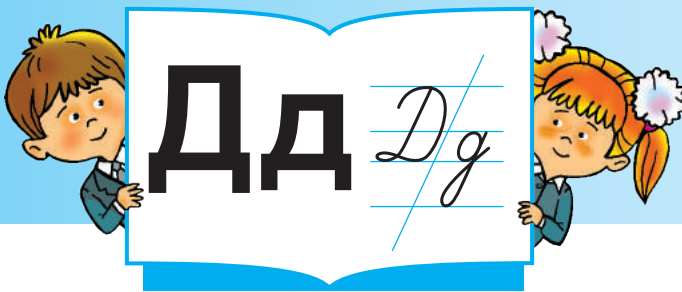

На високому — лелеки.

Вони весело клекотали.

Не соромно не знати, соромно не вчитись.

да ду до ди ді де ад уд од ид ід ед

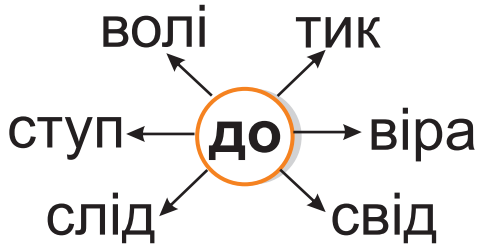
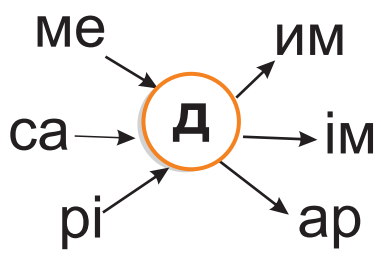
...ерево

по...арунок

велосипе...

дим лід слід ре-дис да-ру-нок
 дім мед дріт де-рен ста-ді-он
 дам сад друк су-сід до-від-ка

А У О И І Е М Н Л В С К Р

Сад

Он дiм. Коло дому сад. Дiд Данило — садiвник. А сад садили дiд Данило, тато Денис, мама Дарина, сестра Дiана. У садку сливи, смородина, малина i вулики. Дiд дав дiткам мед i смородину.

Скоромовка

Один — дрова, два — дрова, три — дрова.

П	Т	Д												
---	---	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

У місті Долина відкрили виставку картин «Рослини Карпат», а в Одесі — «Південні рослини». Виставки відвідали дорослі та діти.

Дмитрик і Ліда відвідували садок. Вони складали слова: думка, дудка, мудра... А ти склади такі слова: Де-сна, ...

3 2 1
дас

3 2 1
діл

2 1 3
ірд

2 1
да-во

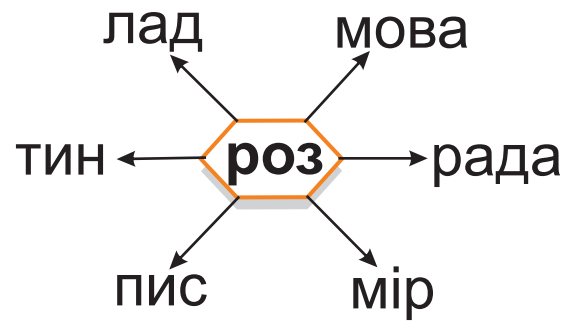
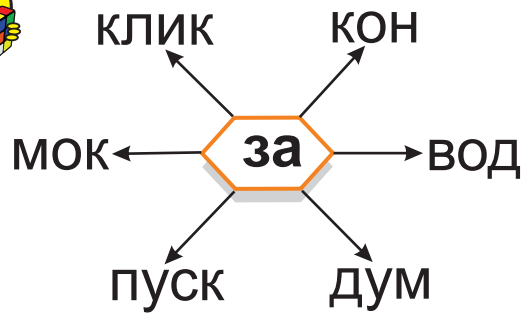
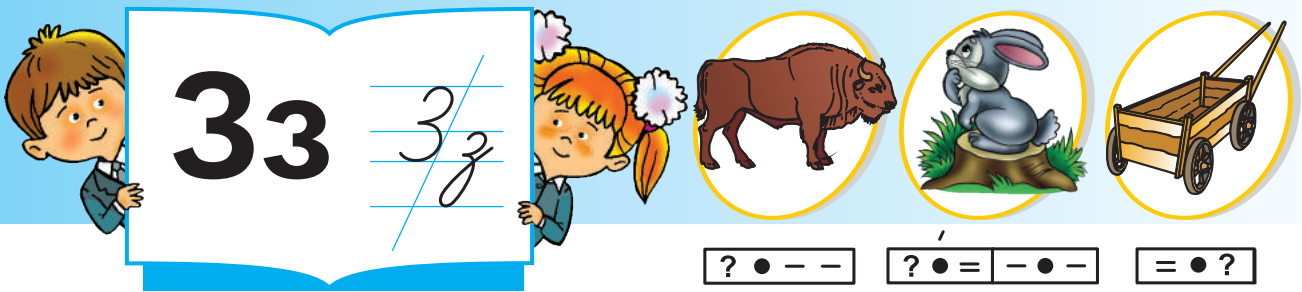
2 1
ри-да

2 1
ти-ді

Подарунок

лаз	звір	казка	завод	Ліза
віз	злак	кізка	закон	Зіна
зір	звук	назва	козак	Назар

Склади текст за опорними словами: *пасе, лоза, молоко, трава, корисне.*

У Зіни коза Зірка...

Скоромовка

У кізки — кіски, кіски у кізки.

А	У	О	И	і	Е					М	Н	Л	В	С	К	Р
---	---	---	---	---	---	--	--	--	--	---	---	---	---	---	---	---

У зоопарку

Тато, мама, Назар, Зіна і Ліза відвідали зоопарк. Вони завітали до ведмедів, пеліканів, кіз, левів, слонів, вовків, пантер, крокодилів,

,

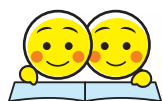
,

...

Діти і дорослі ласували морозивом. Усі раді.

П	Т	Д	З									
---	---	---	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Цап меле, цап меле, коза — ...

б	е	р	е		
---	---	---	---	--	--

т	р	а		
---	---	---	--	--

к	в	і		
---	---	---	--	--

л	и		
---	---	--	--

Квітень і травень видались теплими. Василько з татом відвідали міста Львів, Умань, Тернопіль. А дідусь та Івась — Ол'ївськ та Васильків. Маму та Маринку манить Азовське море.

Лось — звір. Окунь — . Рись — ?

У Василька — . Дідусь сів на пеньок.

карасі — карась

пень + ки → пеньки

лосі — ...

окунь + ки → ...

окуні — ...

карамель + ки → ...

олені — ...

медаль + ки → ...

Мед – д + даль = ?

Пан – н + т + руль = ?

п	т	д	з										
---	---	---	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

ь

льОН

польОВА

розмальОвка

деньОК

льОдова

пензель

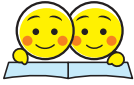
пеньОК

сльОза

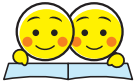
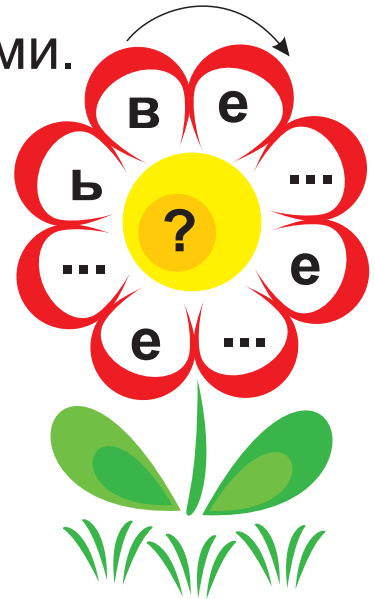
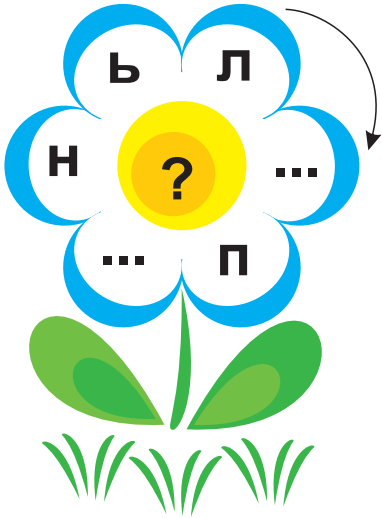
низьКО

Тато зварив суп, а донька — кисіль. Мама до супу додасть зелень. Олесь смакував салатом з кальмарів. Морські продукти корисні.

Квітень квітнув квітами,
травень зазеленів травами.

польова

сльоза

льодова

квітка

солона

арена

ТЕКСТИ ДЛЯ АУДІЮВАННЯ АБО САМОСТІЙНОГО ЧИТАННЯ УЧНЯМИ

КЛИЧЕ ВЕРЕСЕНЬ ДІТОК ДО ШКОЛИ

До школи

Ви не бачили ніколи,
Як всі дітки йдуть до школи?
О! Про це цікаво знати...
Всі прийшли в країну Знань.
А у школі ж так цікаво,
Тут життя проходить жваво!
Будемо не тільки вчитись,
А зумієм подружитись.
То ж спасибі вчителям,
Що знання дарують нам.
І тому хай кожен знає —
Знань багато не буває!

За Надією Красоткіною

Загадки

Всяк школяр його шанує,

Бо він пише і малює.

Хто ж цей спритний молодець?

Це, звичайно, ...

Бігаю туди-сюди

І рятую від біди:

Там, де помилка чи бруд,

Мною на папері труть.

(Гумка)

УКРАЇНО МОЯ, РІДНИЙ КРАЮ

Рідний край

Красивий, щедрий, рідний край

І мова наша солов'їна.

Люби, шануй, оберігай

Усе, що зветься Україна.

Ігор Січовик

Моя Україна — це пісенька мами...

Моя Україна — це пісенька мами,

Розлогі лани колосяться хлібами,

Вишневі садочки, лелеки на хаті.

Купають садочки хмарки пелехаті.

Моя Україна — то мамина ласка,

Червона калина, бабусина казка.

Це соняхи в цвіті, горобчиків згряя.

Я кращої в світі країни не знаю.

Людмила Савчук

КИЇВ — СТОЛИЦЯ УКРАЇНИ

Київські каштани

У Києві зацвітають каштани. Пливуть ніжні пахощі, немов настояні на якомусь зіллі¹. Тендітні пелюстки осипаються на незаметену бруківку². Цвітом каштанових свічок милуються в ці дні кияни та гості столиці. Як хороше довкола!

Сава Голованівський

Київ

Столиця нашої України,
Найкраще місто на землі.
Тут бігають швидкі машини,
Пливуть по річці кораблі.

Мости два берега з'єднали
І котить хвилі вдаль Дніпро...
Це наші пращури подбали,
Щоб оселилось тут добро.

Стрункі тополі і каштани,
Та квіти різні запашні —

¹ Зілля — різноманітні, здебільшого запашні трав'янисті рослини.

² Бруківка — вулиця, яка вимощена акуратними кам'яними (цегляними) квадратиками.

Щоденно трудяться кияни,
Щоб в radoщах спливали дні.

Ми будем вчити всі науки,
Які потрібна для життя,
Щоб молоді умілі руки
Творили краще майбуття.

Тетяна Худолій

Я І РОДИНА МОЯ

Хто я для світу?

Каже мама: «Ти — моє сонечко!»
Мамусю, я ж твоя донечка!
Каже тато: «Моє солов'ятко!»
Тату, я ж просто дитятко!
Каже бабуся: «Квіточко дорогенька»,
Я ж, бабуся, внучка твоя маленька!
Сестра називає мене щебетушкою,
А братик мій кличе мене Попелюшкою.

Марія Чумарна

МУЗИКИ ЧАРІВНІ ЗВУКИ

Музична суперечка

На сцені йшов музичний концерт, який дуже подобався глядачам. Вони раз за разом аплодували та вигукували «Браво».

— Хоча ці оплески моя заслуга, але я, розділю їх з вами, — ніжно заспівало фортепіано, звертаючись до інших інструментів.

Почувши ці слова, гітара від обурення видала фальшиву ноту, а скрипка в розгубленості замовкла.

— Чому ж оплески — твоя заслуга, — проспівала віолончель. — Я теж була солісткою в оркестрі, і мій співучий сумний голос припав до душі глядачам. Значить, це мої оплески...

— Не згоден! — загримів барабан. Це я задавав ритм всьому концерту! І коли б не я, то глядачі б заснули від ваших сумних голосів!..

В суперечку вступили гітара, арфа, баян, бандура... Голоси музичних інструментів ставали все гучнішими... Глядачі в залі здивовано переглядалися. Тепер їм зовсім не хотілося аплодувати та кричати «Браво!»

— Перестаньте сваритися, — суворо сказала диригентська паличка, за допомогою якої диригент керував оркестром. Кращий не той, хто найгучніше кричить, а той, хто добре виконує свою роботу, поважає і підтримує своїх друзів і не сперечається з ними через

дрібниці. Ви всі сьогодні старалися, добре грали, тому всі заслужили оплески і похвалу від глядачів...

Музичні інструменти перестали сперечатися. Вони знову заграли свої партії, слухаючи команди диригентської палички. А в подяку за свою хорошу гру музиканти, їх музичні інструменти почули гучні оплески і вигуки «Браво!»

Олена Кукуєвицька

Загадки

- Прилягла панянка на моє плече,
Від її співанки аж сльоза тече.
(скрипка)
- Не в долині, а в горах на полонині
Не сірі воли ревуть, а труби гудуть.
(трюби)

ЛІСОВІ МЕШКАНЦІ

Лісовий гість

Одного разу рано-вранці загавкав собака Сірко. На порозі будинку стояло ведмежатко, напевно, голодне. Хазяїн пригостив ведмежа рибою. Гість із задоволенням поснідав і втік. Однак почав приходити кожного дня.

За лісовим гостем можна було перевіряти годинник.

Рівно о сьомій годині ранку приходило снідати. В перші дні ведмежатко після сніданку втікало до лісу, а потім зрозуміло, що від допитливих глядачів, які приходили подивитися на нього, також можна отримати щось із ласощів.

Наступили холоди. Ведмежатко інколи поверталось з лісу і лягало в коридорі, обнімаючись з собакою Сірком.

Христина Гарбар

Два цапа

Зійшлися на місточку
Цапки довгобороді
І чемно розійшлися
Удвох на тому броді.
Один пішов сердитий,
Борідкою кивав:
— Чому б це пропустити
Суперника я мав?
Замислився і другий
Та й мекнув з усіх сил:
— На що ж я, недолугий¹,
вперед його пустив?
Цапки у цю ж хвилину
Обидва розвернулись
І на місток з рівнини

¹ Недолугий — слабкий, немічний, кволий, безсилий.

Обидва повернулись.
Зійшлись посеред броду —
Місточок затріщав!
Один — шубовствь у воду,
Слідом і другий впав.

Любов Яковенко

Хто де живе

Білка селиться в дуплі,
Їжачисько — у кублі,
Вепр — у хащах верболозів,
А ведмідь — в глухім барлозі.
Мудрий лис живе у норах,
Тигр — у джунглях,
Барс — у горах,
Óлень — в тундрі і в лісах,
А верблюд — в пустелі,
А орел — могутній птах,
Гніздиться на скелі...
Люди селяться в містах
І в зелених селах,
І живуть вони ось так —
У людських оселях.

Олег Орач

ТРАНСПОРТ

Острівок безпеки

На дорозі острівок,
Мов смугастий килимок.
Він велике право має
Пішохода захищає.
Можна тут перепочити, —
Всі машини пропустити.
А коли дорога вільна —
Можна далі йти спокійно.

Світлофор

В нього на чотири боки
Є по три кругленькі ока.
Ними світить недаремно:
Як подивиться зеленим —
Йди скоріше, не зівай,
Світить жовтим — зачекай!
А червоним — стій, не йди,
Щоб не сталося біди!

Знак «Пішохідний перехід»

Треба знати всім як слід
«Пішохідний перехід».
Тут малесенька людина

Попереджує машини:
Зачекайте, не спішіть,
Пішохода пропустіть.
Знак велику силу має —
Він машини зупиняє!

Віра Паронова

Загадки

Руки причепив до дроту
і повіз всіх на роботу.

(сбдиәгорт)

Не сани і не віз,
А їде без коліс.

(нәвоһ)

Полотно, а не доріжка,
Кінь біжить сороконіжка.

(лґтош)

З рогами, а не коза

Є сідло, та не кінь,

З педалями, а не рояль,

З дзвінком, а не двері.

(дәиисоәв)

Величезний і стотонний

У воді пливе, не тоне.

(вәшшодәи)

Небезпечна гра

Хлопці грають у футбол,
Хтось забив красивий гол.
Полетів м'яч на дорогу,
Йде машина із-за рогу.
Та гравець її не бачить —
М'яч підстрибує і скаче
І під колесо летить,
Хлопчик за м'ячем біжить.

Зупиніть скоріш хлопчину —
До нещастя крок єдиний!
Це повинен знати кожен —
Гратись у м'яча не можна
Там, де вулиця й машини,
Небезпечно для людини!

Віра Паронова

ПОРИ РОКУ

Осінь

Засвітились листочки на клені
Жовтим-жовтим, ясним вогнем.
Киньмо всі турботи щоденні
І до осені в гості підем.

Надія Красоткіна

Осінь зачаровує красою

По землі крокує осінь. Її сліди видно всюди. У лузі зачервоніла калина. Це осінь подарувала їй червоне намисто. У садках дозріли яблука і груші. Чарівниця їх позолотила, підрум'янила, наповнила солодким соком.

Катерина Пономарьова

Зима-художниця

Зима казково біла
Сніжком усе встелила,

Змінила на очах:
Пензликом чарівним
Водила по шибках,
Де розквітали дивні
Метелики в казках.
Сергій Гордієнко

Звуки зими

Зиму не можна назвати беззвучною. Вона вміє зітхати. Іноді старенька голосить. Часто її голос бринить¹ кришталевим дзвоном. Усі звуки чарівниці-сніголиці різні. Разом вони створюють єдиний образ природи.

Христина Гарбар

Надійшла весна

Надійшла весна прекрасна,
Многоцвітна, тепла, ясна,
Наче дівчинка в вінку.
Зацвіли луги, діброви,
Повно гомону, розмови
І пісень в чагарнику.
Іван Франко

Прийшла весни казкова мить

Весна шумить, гуде, дзвенить, співає. Природа оживає. Прокидається земля і починає дихати. Ніжні

¹ Бринить — дзвінко звучить.

пахощі заповнюють повітря. Красуня-весна лине долинами й горами. Вона несе радість людям. І кожна людина хоче усміхнутися і привітатися з весною.

Христина Гарбар

Чим пахне літо?

— Червоними щічками помідорів,
Зеленим хвостиком огірка,
Медовим очком кавуна
На твоєму личку.

— А ще чим?

— Задерикуватим перчиком
На городі,
Тендітною суничкою
В зеленому капелюшку,
Сонячними зайчиками
Абрикосів між гіллям.

— А ще чим?

Ольга Тимофєєва

Як ріка розгнівалася на дощика

Загордилася ріка:

— Дивіться, яка я широка, повноводна, які в мене зелені береги. І сонечко в мені відбивається, як у дзеркалі, і дерева високі, і небо блакитне.

Коли це небо затяглося хмарами й пішов сірий Дощик. День іде, другий, третій. Стала сіра Ріка, сірі стали береги. Посірів увесь світ. Розгнівалась Ріка:

— Доки ти хлюпотітимеш, нещасний? Через тебе я стала потворна.

Дощик і каже:

— Якби не я, сіренький, не була б ти широка, повноводна.

Ось так і нам не треба забувати, звідки ми течемо.

Василь Сухомлинський

Цікавих казок цілій мішок

Вовк

Даринку взяли до зоопарку. Ось клітка з вовком. Дівчинка його відразу впізнала.

— Ти чому Червону Шапочку з'їв?

Вовк мовчить.

— Ти чому трьох поросят образив?

Вовк знітився¹.

— От і сиди зараз у клітці, поганий сірий вовче!

Вовк відвернувся. Значить, йому соромно! Значить, більше не буде!

Христина Гарбар

¹ Знітився — відчув збентеження, зніяковів.

БУКВЕНИЙ ПЕРІОД

Буква А

Голосиста буква «А»
Твою абетку відкрива!
Не одна вона іде, а всю азбуку веде.
Як веселочка жива.
З букв складаються
СЛОВА.

Варвара Гринько

Айболить

Добрий лікар Айболить!
Він під деревом сидить.
І гуртом ідуть до нього
Вовченя, бичок, стонога,
Слоненя і левеня,
Й довгоногий носоріг!..
Лікувати буде всіх
Славний лікар Айболить!

Корній Чуковський

Буква У

Відгадайте цю загадку:
Буква схожа на рогатку.
Є в словах урок і клуб,
Учень, пух, указка, дуб.
Буква ця у нашій мові —
Часто ще й окреме слово!
Відгадали? Так, це У —
Голосний співучий звук.

Валентина Бутрім

Україна

Ненька наша Україна —
Мова рідна, рідний спів.
Це земля свята, єдина
Наших прадідів — батьків.

Микола Щербак

Буква О

О до озера ходила,
Окуньків там наловила.
А тепер опеньки чистить.
О в нас любить смачно їсти!
Будуть на обід грибочки,
Овочевий суп, биточки,
Огірочки солоненькі
І оладки солоденькі.

Валентина Бутрім

Віночок

Оленка сплела віночок із жовтих сонечок-кульбаб. А Орися вплела до свого віночка маки, калину, ромашки, барвінок, любисток, волошки. Красиві вийшли віночки у дівчаток. Вони прикрасили ними свої голівки.

Христина Гарбар

Буква И

Голосний, співучий звук,
Всім твердим він давній друг.
Дуже скромну вдачу має,
Першим у слові рідко буває.

*Валентина Бутрім,
Ліна Біленька*

Букву «И» побачив кіт —
Вмить з кота зробився ... (кіт).
Букво «И», ти жарти кинь!
А вона ірже, мов ... (кінь).

Ігор Січовик

і

И

Буква М

«М», це — ми і мудра мама,
Мова, мир і молоко.
Мишка, музика, піжама
і Мурко, малий дряпко.
Це — Маринка і малина,
М'ята, мальви, місяць, мак.
Це — Михайлик і машина,
Море, марево, моряк.

Валентина Бондаренко

Математика

Математика — це про гриби. Марійка знайшла під однією ялинкою два гриби і під іншою — один. Скільки всього грибів знайшла Марійка?

Мало знайшла. Три гриби всього. Данилко коли по гриби ходив, цих грибів купу приніс!

Він спочатку підберезник знайшов, потім підосичник, потім одразу три сироїжки. Це значить, п'ять грибів він знайшов. А потім як пішли маслюки!

Стільки грибів ще й не вивчали!

Еліна Мошковська

Буква і

— Гей, хлопчику!

— Я не хлопчик.

— Гей, стовпчику!

— Я не стовпчик.

— Хто ж ти такий?

— Буква і.

— А що в тебе
на голові — шапка?

— Ні, крапка!

Віктор Дзюба

Ніч і день

(Казка)

— Як тебе звать? — запитав у ночі день.

— Як звать? Ніяк не звать. Ніч та й годі.

— А як зватимуть тебе завтра?

— Що значить «зватимуть завтра»? Завтра теж зватимуть ніч.

— А як звали тебе
вчора?

— Теж ніч.

— А мене сьогодні
звать вівторком, завтра
зватимуть середию, а

вчора звали понеділком, — сказав день.

Микола Малишевський

Буква Н

Носоріг — на носі ріг.
Ніс рогатий свій беріг.
А тому стирчить і досі
В носорога ріг на носі.

Віктор Дзюба

Нарцис

Народна легенда¹

В одному селі жив дуже вродливий парубок. Він любив ходити на берег річки і, схиливши голову, дивитися у воду на свою вроду. Одного разу повз того хлопця йшов лихий чаклун. Йому стало заздрісно, що парубок гарний.

Чаклун розсердився і сказав хлопцеві:

— Віднині ти завжди дивитимешся у воду, — і перетворив його на нарцис.

У цієї гарної квітки голівка схилена і ніколи не підводиться. Ніби сидить красень-хлопець і дивиться у воду...

¹ Легенда — це невеликий за обсягом твір-розповідь, в якому йдеться про тварин, рослин, назви міст, річок...

Буква Л

Загадка

За те, що я працюю справно,
Мене людина любить кожна.
У рот несуч різні страви,
А повертаюся порожня.

(вжжол)

Лелеки

— Лелеки, лелеки,
Куди ви літали?
— За море, далеко, —
Лелеки сказали.
Отак і сказали,
Присівши у лузі.
На все вони кажуть,
Бо ми — їхні друзі.

Платон Воронько

Буква В

Виноград по стінах в'ється,
Буква В сидить, сміється.
Взула черевички В,
Одягла усе нове.
І з вікна своєї хати
Вигляда, щоб всіх вітати.

Валентина Бутрім

Ведмідь і мишка

(Латиська народна казка)

Спіймав якось ведмідь у
своєму барлозі бешкетницю
мишу. Почала мишка просити
ведмедя:

— Відпусти мене... І я тобі
колись у пригоді стану.

Посміявся ведмідь з такої
помічниці і відпустив мишку.

Ось одного разу
заплутався ведмідь у мисливських тенетах¹. Рвався,
рвався — ніяк не виплутається. Тут прибігла мишка,
перегризла петлю і допомогла ведмедеві звільнитися.

¹ Тенета — сітка для ловлі звірів, птахів.

Буква С

Струмок

- Ти куди біжиш, струмок?
 - Через поле у ярк.
 - І зупинишся в ярку?
 - Ні, звідтіль — в Десну-ріку!
 - А з Десни-ріки куди?
 - До Дніпрової води.
- Попливу Дніпром у море,
В море Чорне, незоре.

Варвара Гринько

Класна бібліотека

Чи любите ви бігати по колу? А якщо по колу книжки побіжать? Нехай усі принесуть до класу свою улюблену книжку. Ось і буде у вас класна бібліотека. Допоможи товаришеві вибрати книжку. Кожний візьме одну книжку прочитати, потім іншу. Так і будете обмінюватися. А потім разом поміркуюємо, яка з книжок найцікавіша.

Буква К

Буква «К» в словах відомих,
І не дуже вам знайомих:
Коромисло і комашка,
Кит, калина та ромашка.
Ось криничка, в ній — водичка,
В спеку свіжості скарбничка.
Вона — щедра і привітна,
Коли в неї квіти квітнуть.

Марія Дяченко

Про книжку

Книжка скаржилась Мар'яні: А за дві сторінки далі —
— Я у тебе не в пошані. Різні звірі небувалі:
Звідкіля це на мені Сині, жовті та рябі,
Плями сині та масні? Що не снилися тобі.
Подивися, от сторінка: Люди кажуть: «Ой, чия ти?
Намальована хатинка, Як тепер тебе читати?
Під хатинкою маля, Скільки ми читали книг,
І написано: «Це я». А не бачили таких».

Марія Пригара

Буква Р

Равлик лізе на стеблинку,
Сам несе свою хатинку!
В нього ріжки коротенькі
І чутливі, мов антенки,
Налякався і завмер —
Схожим став на букву «Р».

Варвара Гринько

Посварились руки

Посварились руки
Права з лівою,
Стали одна одну
Звать лінивою.
Перестали руки
В парі працювати,
Та не може жодна
Стрічку зав'язати.
Та одна без другої
Хліба не одріже

Та одна без другої
Не зготує їжі.
Ні одна не вдягне
Платтячка сама...
Посварились руки
І таки ж дарма!
Помирились руки,
Певно, зрозуміли,
Що лише у згоді
Та у дружбі сила.

Людмила Савчук

Буква П

Буква «П» така хороша,
Є в словах: політ, пороша,
Пісня, паросток, природа,
Перепілочка, погода.
Посміхнися, прочитай:
Доброта — душі перлина
Для дорослого й дитини!

Марія Дяченко

Маленькі помічниці

Оля і Ліда гуляли у дворі. Побачила Оля, як Петрик допомагає своїй мамі розвішувати білизну на мотузці, і сказала подрузі:

— І я сьогодні мамі допомагала.

— І я теж, — відповіла Ліда. — Що ж ти робила?

— Тарілки витирала, і ложки, і виделки.

— А я черевики почистила.

— Мамині? — спитала Оля.

— Ні, свої.

— Хіба це допомога мамі? — засміялася Оля. — Ти ж їх собі почистила.

— Ну то й що. Зате у мамі сьогодні буде менше роботи, — сказала Ліда.

Так чи не так?

Олег Буцень

Буква Т

Добру справу ми робили,
Букву «Т» із татом вчили.
тато, як товариш мій,
Його звати Тимофій!
А моє ім'я — Тарас,
Я прийшов у перший клас!
Мирослав Вересюк

Лист до Чудотворця

Святий отче, Миколай!
Мою хату не минай!
Подаруй мені потіху¹
І торбину, повну сміху,
І здоров'я для родини,
Кр́асну² долю для України.
Віра Багірова

¹ Потіха — радість.

² Кр́асна — щаслива, красива.

Буква Е

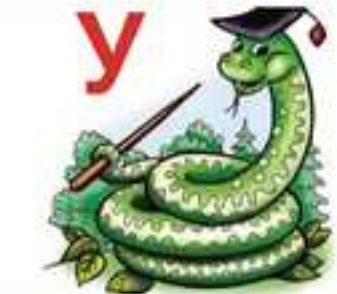
— Е, — сказала буква Е, —
Звір мене не здожене!
Ї, махнувши нам рукою,
Е зробилося луною.
— Е-е! — гукаємо у ліс,
— Е-е! — відгукується скрізь.

Ганна Чубач

Учу я звуки голосні

Чому так весело мені?
Бо вчу я звуки голосні.
Їх рівно шість. Я всі назву:
А, І, та Е, О, И, та У.

Ганна Чубач

Буква Д

Дятел дерево довбав —
Діткам хатку будував.
Дрозд довбати так не міг
Дятлу дрозд не допоміг.

Віктор Дзюба

Колядка

Хай буде ваша хата радістю багата!
Хай красується добром,
Ще й смачними пирогами,
Ще й веселими піснями!
Хай буде рік добрий, а вік довгий,
Будьте здорові!
З Різдвом Христовим!

Із народного

Буква З

Загадка

Він із казки, він із пісні,
В нього зубки, як залізні.
Капустину він гризе.
Це не звір, а буква «Зе».

Варвара Гринько

Зорі

У небі багато зірок.
Треба загадати на зорі так:
— Зірко, зірко, засвіти мені красно!
Буду рости велика, мудра, прекрасна!
Буду все уміти, все знати!
Буду в небі зірки рахувати!

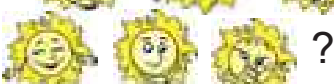
Марія Чумарна

Буква Ъ

Відростив собі животик
Знак м'якшення, як котик!
Знайте: буква ця німа,
В неї голосу нема.
Загадковий, хитрий, знак —
Не читається ніяк!
А потрапивши до слова,
Він пом'якшує вимову.
Може слово геть змінити!
Отже треба з ним дружити.
Хочеш приклад? То дивись:
Рис, а знак допишеш — рись!
Все це знак м'який зробив
З каші звіра утворив!
Знайте: буква ця німа
Лиш коли стоїть сама.
Поруч з приголосним стане —
Звук м'яким одразу стане.

Валентина Бутрім

Поміркуємо разом

1. Відтвори ряд слів: *урок, учитель, учениця, учень, перерва, школа, книга, стіл, парта, дошка.*
2. Відтвори ряд слів: *кущ, дерево, річка, тарілка, виделка, ложка, склянка, ніж, телефон, лялька.*
3. Скільки разів повторюється у рядку буква «а»: с, а, у, а, м, а, н?
4. Скільки разів повторюється у рядку буква «н»: а, у, о, н, и, м, н?
5. Скільки разів повторюється у рядку буква «в»: л, н, і, н, м, в, и?
6. Скільки разів повторюється у рядку буква «с»: в, л, а, с, у, с, о?
7. Скільки разів повторюється у рядку буква «к»: с, к, л, к, н, к, і?
8. Скільки прямокутників у рядку: □ △ ○ ○ □ △ □ □ ○ ?
9. Скільки трикутників у рядку: □ △ △ △ □ △ □ □ ○ △ ?
10. Скільки кружечків у рядку: ○ △ △ △ ○ △ □ ○ ○ △ □ ?
11. Яке сонечко випромінює радість: ?
12. Яке сонечко передає смуток: ?
13. Яке сонечко передає спокій: ?
14. Назви професію людини, яка навчає дітей.
15. Назви професію людини, яка лікує людей.
16. Назви професію людини, яка лікує тварин.
17. Назви професію людини, яка керує потягом.
18. Назви професії, пов'язані з транспортом.
19. Назви професії, пов'язані з приготуванням їжі.
20. Назви професії, пов'язані з медициною.
21. Назви професії, пов'язані з будівництвом.

22. Назви професії, пов'язані з банківською справою.
23. Дай відповідь на питання: «Що станеться, якщо сніг перетвориться на морозиво?».
24. Дай відповідь на питання: «Що станеться, якщо у тебе виростуть крила?».
25. Визнач «зайвий предмет».

26. Скільки слів у реченні: «Заглядає ранок у вікно.»?
27. Скільки слів у реченні: «На небі з'явилося сонечко.»?
28. Склади речення із словом *учень*.
29. Склади речення із словом *школярка*.
30. Назви ланцюжок звуків у слові *мир*.
31. Назви ланцюжок звуків у слові *школа*.
32. Скільки голосних звуків ти знаєш?
33. Назви голосні звуки у слові *літо*.
34. Назви приголосні звуки, які ти знаєш.
35. Назви приголосні звуки у слові *весна*.
36. Назви перший приголосний звук у слові *клас*.
37. Назви останній приголосний звук у слові *брат*.
38. Назви останній приголосний звук у слові *лось*.
39. Назви слова з буквою *к*.
40. Назви слова з буквою *б*.
41. Назви слова з буквою *у*.
42. Назви слова з буквою *з*.

Навчальне видання

Наумчук Володимир Іванович

Наумчук Марія Михайлівна

УКРАЇНСЬКА МОВА

Б У К В А Р

**Підручник для 1 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)**

Частина 1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено.

Наукове редагування *Марії Барни*
Головний редактор *Іван Білах*
Комп'ютерне верстання *Марії Логош*
Художнє оформлення *Ірини Басалиги*

Підписано до друку 08. 08. 2018 р. Формат 84x108 1/16.
Папір офсетний. Гарнітура Аріал. Друк офсетний.
Умовно-друк. арк. 11,76. Облік.-видавн. арк. 10,5. Наклад 21790 прим.

ТзОВ «Видавництво Астон» 46006, м. Тернопіль, вул. Гайова, 8
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ТР №28 від 09.06.2005 р.
www.aston.te.ua, e-mail: tovaston@gmail.com